

NAPLATA POTRAŽIVANJA BANKE PO OSNOVU KREDITA ILI GARANCIJA PREMA POVERIOCIMA PARISKOG I LONDONSKOG KLUBA POVERILACA

Pravni osnov i obaveza banaka i krajnjih dužnika na ugovorno regulisanje odnosa radi naplate potraživanja po osnovu kredita ili garancija prema poveriocima Pariskog i Londonskog kluba poverilaca utvrđeni su:

- Zakonom o potvrđivanju Usaglašenog zapisnika o konsolidaciji duga Savezne Republike Jugoslavije (“Sl. list SRJ - Međunarodni ugovori” br. 2, od 01. 03. 2002. godine),
- Zakonom o regulisanju odnosa između SRJ i pravnih lica i banaka sa teritorije SRJ koje su prvobitni dužnici ili garanti prema poveriocima Pariskog i Londonskog kluba (“Sl. list SRJ”, br. 36/02), i
- Odlukom Saveznog Ustavnog suda od 31.01. 2003. g. (“Sl. list SRJ”, br.7/03),
- Zakonom o ratifikaciji memoranduma o razumevanju o restrukturiranju duga po NFA i TDFA između Republike Srbije i Međunarodnog koordinacionog komiteta (“Sl. glasnik Republike Srbije” br. 87/2004),
- Zakonom o restrukturiranju duga po NFA i TDFA izdavanjem obveznica Republike Srbije (“SL.glasnik RS”, br.61/2005), i
- zaključenim bilateralnim sporazumima Vlade SRJ o preuzimanju, smanjivanju i reprogramiranju spoljnog duga.

Po članu 2. Zakona o regulisanju odnosa između Savezne Republike Jugoslavije i pravnih lica i građana sa teritorije SRJ koji su prvobitni dužnici ili garanti prema poveriocima Pariskog i Londonskog kluba (“Sl. list SRJ”, br. 36/2002 od 03. 07. 2002. g., stupio na snagu 04. 07. 2002. godine), (u daljem tekstu: Zakon o regulisanju odnosa): *“Savezna Republika Jugoslavija će obaveze po raspoređenom i neraspoređenom dugu prema poveriocima Pariskog i londonskog kluba preuzeti i reprogramirati ih ili će ih refinansirati u svojstvu dužnika i izmiriti na način utvrđen u bilateralnim ugovorima sa zemljama članicama Pariskog kluba, odnosno ugovorom sa poveriocima Londonskog kluba.*

Republike članice se obavezuju da svake godine u svojim budžetima obezbede sredstva za izmirenje svog dela obaveza iz stava 1. ovog člana.”

Članom 3. stav 1. Zakona o regulisanju odnosa banke (ili njihovi pravni sledbenici) sa teritorije SRJ koje su prvobitni dužnici ili garanti prema poveriocima Pariskog i Londonskog kluba, odnosno originalni dužnik (za banke: krajnji dužnik, napomena V. Zivlak) prema poveriocima Londonskog kluba: *“oslobođene su obaveza prema poveriocima Pariskog i Londonskog kluba i stupaju u obaveze prema*

* Direktor pravnih poslova, Vojvodanska banka a.d. Novi Sad.

Saveznoj Republici Jugoslaviji, odnosno republikama članicama pojedinačno, na način i pod uslovima utvrđenim ovim zakonom”.

Članom 3. stav 2. istog zakona, pravna lica, odnosno njihovi pravni sledbenici sa teritorije SRJ koja su originalni dužnici prema inostranim poveriocima, oslobađaju se obaveza prema tim poveriocima i stupaju u obaveze prema banci iz stava 1. istog člana.

U članu 4. Zakona o regulisanju odnosa utvrđuje se procedura po kojoj Narodna banka u svojstvu državnog agenta za izmirivanje obaveza prema poveriocima Pariskog i Londonskog kluba obaveštava banku iz člana 3. stav 1. ovog zakona o visini njene obaveze i daje joj pismeni nalog da u roku od 30 dana od dana dostavljanja naloga, donese odluku o emisiji akcija, u iznosu iz obaveštenja (stav 1.), utvrđuje da navedene akcije Narodna banka kupuje od banke: *“i to na taj način što potraživanja koja ima prema toj banci na osnovu člana 3. tog zakona konvertuje u akcije te banke.”* (stav 4)

Svojinu nad akcijama iz napred navedenog stava 4. člana 4. Zakona o regulisanju odnosa, Savezna Republika Jugoslavija, po stavu 5., prenosi bez naknade republikama članicama zavisno od sedišta banke koja je prvobitni dužnik, a nedonošenje odluke o emisiji akcija i onemogućavanje kupovine istih sankcionisano je, stavu 7 istog člana, sankcionisano oduzimanjem dozvole za rad banke i pokretanjem postupka njene likvidacije.

Član 5. stav 1. Zakona o regulisanju odnosa izričito utvrđuje da su pravna lica odnosno njihovi pravni sledbenici iz člana 3. stav 2. ovog zakona obavezni da blagovremeno izmiruju svoje obaveze po kreditima prema banci iz člana 3. stav 1. tog zakona: *“o čemu zaključuju poseban ugovor.”* U članu 5. stav 1. propisan je i rok za zaključenje navedenog ugovora, a koji iznosi 90 dana od dana donošenja odluke banke o emisiji akcija odluku o emisiji akcija iz člana 4. istog zakona.

Po članu 27. Zakona o obligacionim odnosima: *“Ako je neko po zakonu obavezan da zaključi ugovor, zainteresovano lice može zahtevati da se takav ugovor bez odlaganja zaključi. Odredbe propisa kojima se, delimično ili u celini, određuje sadržina ugovora sastavni su delovi tih ugovora, te ih upotpunjavaju ili stupaju na mesto ugovornih odredbi koje nisu u saglasnosti sa njima.”*

Štaviše, član 183. Zakona o obligacionim odnosima propisuje: *“Lice koje je po zakonu obavezno da zaključi neki ugovor, dužno je da naknadi štetu ako na zahtev zainteresovanog lica bez odlaganja ne zaključi taj ugovor.”*

Dakle, zakonska je obaveza pravnih lica da izmire obaveze prema banci ili da zaključe poseban ugovor sa bankom o izmirenju svojih obaveza.

U smislu odredbi člana 8. stav 4. i 5. Zakona o regulisanju odnosa, sredstva dobijena prodajom akcija banaka po odredbama ovog Zakona, uplaćuju se na poseban račun /podračun republike i služe isključivo za otplatu obaveza prema poveriocima Pariskog i Londonskog kluba. Agencija za osiguranje depozita, u smislu odredbi člana 7. Zakona o regulisanju odnosa, organizuje i prati kupovinu akcija iz člana 4. istog zakona i u ime republike članice učestvuje u upravljanju bankom iz stava 1. tog člana po osnovu tih akcija. Detaljnije odredbe o nadležnosti Agencije za osiguranje depozita u obavljanju poslova za Republiku Srbiju utvrđene su Zakonom o Agenciji za osiguranje depozita (“Sl. glasnik Republike Srbije”, br. 61/2005), čijim stupanjem na snagu su prestali da važe Zakon o Agenciji za osiguranje depozita, sanaciju, stečaj i likvidaciju banaka i Zakon o obezbeđivanju

sredstava za osnivanje Agencije federacije za osiguranje depozita i sanaciju banaka. (Za primenu Zakona o regulisanju odnosa, u pogledu poslova koje Agencija obavlja i mera koje može preduzeti, značajne su odredbe čl.3 i čl. 7-9 Zakona o Agenciji za osiguranje depozita.)

Odlukom Savezne vlade o prenosu svojine nad akcijama Savezne Republike Jugoslavije Republici Srbiji ("Sl. list SRJ", br. 46. od 23. 08. 2002. godine), Savezna Republika Jugoslavija prenela je bez naknade Republici Srbiji svojinu nad akcijama, stečenim po osnovu konverzije potraživanja SRJ prema bankama, u skladu sa članom 4. stav 4. Zakona o regulisanju odnosa.

U skladu sa navedenim, banke su na osnovu zvanične evidencije Narodne banke Srbije i naloga Guvernera, donele odluke o emisiji akcija, na osnovu navedene zakonski obavezne konverzije duga u akcije.

Kako je protekao zakonski rok za zaključenje posebnih ugovora, banke ne samo da su imale zakonsku mogućnost da ponude krajnjim dužnicima zaključenje ugovora, nego i obavezu, a i krajnji dužnici imali su i imaju obavezu da zaključe poseban ugovor. Zbog toga su banke, budući da su konverzijom duga u akcije platile državi tuđi dug u stoprocentnom iznosu na način utvrđen Zakonom o regulisanju odnosa, imale i ispunile svoju obavezu, kao dobar bankar i privrednik, da utuže one krajnje dužnike koji, ni posle skoro tri godine primene Zakona o regulisanju odnosa nisu ni platili taj dug ni zaključili poseban ugovor sa bankom, u smislu odredbi člana 5. Zakona o regulisanju odnosa.

Povodom inicijative dr Milana Kovačevića i predloga "PIK BEČEJ"- "POLJOPRIVREDA" a.d. Bečej i "STIV PRED" Preduzeća za unutrašnju i spoljnu trgovinu Beograd, Savezni ustavni sud je sproveo postupak za ocenjivanje ustavnosti odredbi čl. 4., 5., 7. i 8. Zakona o regulisanju odnosa i odbio predloge da se utvrdi da odredbe čl. 4. i 7. tog Zakona nisu saglasne sa Ustavom SRJ; a odbacio je predloge da se utvrdi da su odredbe čl. 4., 5., 7. i 8. Zakona o regulisanju odnosa u suprotnosti sa saveznim zakonom.

Izuzetno je značajno da je Odlukom Saveznog ustavnog suda (objavljenom na str. 30-34. "Sl. lista SRJ", br. 7 od 31. 01. 2003. godine, v. Glavu IV, tačku 2.a), utvrđeno da odredbe člana 5. Zakona o regulisanju odnosa..., u delu koji je izražen rečima: *"pod uslovima koji ne mogu biti nepovoljniji od uslova ugovorenih sa poveriocima Pariskog i Londonskog kluba"*, nisu saglasne sa Ustavom SRJ. Po oceni Ustavnog suda, citirana odredba člana 5. osporenog Zakona: *"ima diskriminatorski karakter jer, protivno ustavnoj obavezi o ravnopravnosti i jednakim uslovima privređivanja, priznaje i obezbeđuje povoljniji materijalni položaj korisnicima inostranih kredita na štetu banaka koje su u određenom obligacionom odnosu preuzele ulogu garanta u skladu sa opšte-prihvaćenim načelom 'jednake vrednosti uzajamnih davanja' (član 15. Zakona o obligacionim odnosima)"*. (Videti deo III tačku 2.2. Odluke Saveznog ustavnog suda, "Sl. list SRJ", br. 7 od 31.01.2003., na str. 34).

Suština pravne ocene navedene Odluke Saveznog ustavnog suda, iskazana je u delu III, na str. 33, pod 2, drugom stavu, koji glasi: *"Sud je ocenio da je osporeni Zakon, imajuću u vidu ukupne finansijske obaveze SRJ i faktičko finansijsko stanje dužnika, morao da reguliše dve vrste odnosa: jednu prema inostranstvu, dakle, sa stranim elementom i drugu koja obuhvata međusobne interne odnose domaćih subjekata. Pri tome, Zakon mora da uvaži potvrđene i objavljene međunarodne*

ugovore, posebno Zakon o potvrđivanju Usaglašenog zapisnika o konsolidaciji duga SRJ ("Sl. list SRJ-Međunarodni ugovori", br. 2/2002), kao i druge međunarodne pravne obaveze i standarde. Međutim, u regulisanju internih odnosa između domaćih privrednih subjekata i banaka zakonodavac je iskoristio veću slobodu zakonodavnog regulisanja."

Istom Odlukom utvrđeno je da nisu saglasne sa Ustavom SRJ odredbe: "član 8. stav 2. tog zakona, u odnosu na reči: 'isključivo', 'pravnim', 'u privatnoj svojini', kao i u delu koji je izražen rečima: 'pri čemu postojeći akcionari banke koji su privatno-pravna lica imaju pravo preče kupovine'".

Primenom člana 130. važećeg Ustava Republike Srbije, nije više na snazi napred citirani (restriktivni) deo člana 5. stav 1. Zakona o regulisanju odnosa, što banci daje pravo na naplatu celokupnog duga od krajnjih dužnika, jer je od trenutka konverzije stoprocentnog (neumanjenog) duga u akcije isti platila za druge-krajnje dužnike, pa ima prava na regres onoga što je državi platila za njih. Eventualni diskont ili povoljniji uslovi mogu biti predmet međusobnog usaglašavanja i ugovaranja, ali nisu pravo dužnika niti obaveza banke. Kako je to u obrazloženju presude Trgovinskog suda u Užicu br. P 1219/03 od 17.11.2004.godine, koja je potvrđena presudom Višeg trgovinskog suda u Beogradu br. Pž. 9720/04 od 28.09.2005. godine, jasno rečeno:

"Tužilac je u skladu sa navedenim doneo odluku o posebnoj emisiji akcija po osnovu konverzije duga u akcije, a odlukom skupštine tužioca delovodni broj 01-723 od 22. 01. 2004. godine izvršena je distribucija tih akcija bez javnog poziva i bez naknade, saglasno čl. 6 navedene odluke, te da kupac svih akcija postaje Državna zajednica Srbija i Crna Gora, a ova ih bez naknade prenosi Republici Srbiji.

Emitovanjem akcija i predajom državi tih akcija, tužilac je po oceni suda ispunio obaveze...

Kako se tuženi nije odazvao pozivu tužioca da zaključi ugovor (u roku) od 90 dana, a taj poziv je bio učinjen i tokom trajanja parnice, te kako nema ugovora između stranaka kojim bi bilo regulisano pitanje potraživanja..., to po oceni suda tužilac osnovano tužbom traži da mu tuženi plati dug iz navedenog pravnog posla.

Otpisi, koje su učinili poverioci Pariskog kluba ne dosežu do krajnjeg dužnika-tuženog, jer su to otpisi prema Državi koja je preuzela dug, a ne prema krajnjim dužnicima."

Zakon o regulisanju odnosa i drugi napred navedeni zakoni i sporazumi su na snazi i moraju se primenjivati, bez obzira što se u medijima neprestano iznose stavovi nezadovoljnih originalnih dužnika, predstavnika njihovih asocijacija i nekih stručnjaka o manjkavostima zakonskih rešenja i nepravednosti samog Zakona o regulisanju odnosa. *Dura lex, sed lex*. Da i ne govorimo o činjenici da se na nepravednost zakona najviše pozivaju upravo neuredni dužnici koji su neplaćanjem duga i nezaključenjem ugovora sami sebe doveli u situaciju da rizikuju da budući (strani) kupci/vlasnici banaka odbiju da za ova potraživanja pristanu na diskont, delimični otpis, ugovaranje grejs-perioda i dužeg roka otplate, niže kamatne stope i sl.

Praktično, krajnji dužnici su imali alternativu: da na osnovu ugovora sa bankom postignu napred navedene povoljnije uslove ili da, ukoliko se ne sporazumeju i ne zaključe posebni ugovor, budu tuženi od banke za isplatu celokupnog du-

ga. Zbog toga su krajnji dužnici upravo morali, kao dobri privrednici i savesni dužnici, da budu kooperativni u svojim pregovorima sa bankom ili da iste ne izbegavaju, nego da ih vode tako da zaključenjem ugovora postignu povoljnije uslove od obaveze na isplatu celokupnog duga u neumanjenom iznosu, koja se odnosi na dužnike sa kojima nije zaključen ugovor. Dalje, kada se izriču diskvalifikacije na račun Zakona o regulisanju odnosa, zaboravlja se da su mnogi krajnji dužnici prestali da postoje, bez imovine i pravnih sukcesora, pa bi plaćanjem obaveza preostalih krajnjih dužnika samo u visini utvrđenoj na osnovu primene istog diskontnog faktora koji je sa stranim poveriocima ugovorila država, u ukupnom iznosu banke ukupno naplatile daleko niže iznose od ukupnih dugovanja države prema stranim poveriocima.

Imajući u vidu da je Republika Srbija većinski vlasnik banaka na koje se odnosi Zakon o regulisanju odnosa, upravni odbori i skupštine banaka, i kao predstavnici vlasničkog interesa Republike u bankama, i kao predlagači odluka i nadležni organi, ne mogu, bez ekonomski opravdanih i po propisanoj proceduri utvrđenih razloga, dozvoliti odstupanje od ugovornog modela regulisanja odnosa prihvaćenih važećim propisima i aktima nadležnih organa. Štaviše, ukoliko bi odstupanje bilo predloženo tako da ima za posledicu otpis potraživanja, po čl. 43. važećeg Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama o njemu bi odlučivale skupštine banaka, a u suštini, Vlada Republike Srbije, preko svojih predstavnika u skupštinama "državnih" banaka u kojima imaju većinsko učešće.

U predmetnim sporovima banke tužbom zahtevaju isplatu celokupnog preostalog duga, kao dospelog, u stoprocentnom iznosu, jer su toliko i platille državi za krajnje dužnike konverzijom duga u akcije. Nema smetnji da se i u sudskim sporovima vode pregovori sa krajnim dužnicima i, na osnovu odluke nadležnog organa Banke, isti okončaju zaključenjem sudsog poravnjanja sa tuženim krajnjim dužnikom ili zaključenjem posebnog ugovora uz povlačenje tužbe.

Odgovornost na strani banaka je utoliko veća što sadašnje poslovne poteze mere duplim aršinom, imajući unapred u vidu i poslovni interes Banke kao pravnog lica i interese svog sadašnjeg vlasnika (jer će primenom drugih odredbi Zakona o regulisanju odnosa, Republika Srbija prodati akcije banaka kako bi iz budžeta mogla da finansira izmirenje državnih obaveza prema poveriocima Pariskog i Londonskog kluba.), ali i interese budućeg vlasnika banke za ostvarivanjem dobiti. (Po članu 20. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama: "*Banka samostalno obavlja delatnost, radi ostvarivanja dobiti.*")

Prostor za pregovore banaka sa krajnjim dužnicima nalazi se između iznosa duga koji je država ugovorila sa inostranim poveriocima i stoprocentne isplate (koliko su banke platile državi putem konverzije duga u akcije). Teza dužnika (zasnovana na ranije raširenoj praksi tretiranja dužnika kao slabije strane koju treba zaštitu u sporu protiv "jakih" poverilaca, među kojima su i banke), da imaju pravo da plate samo onda i onoliko koliko će država platiti inopoveriocu, netačna je i nedozvoljena, sa stanovišta pravilnog tumačenja Zakona o regulisanju odnosa i drugih propisa. Naprotiv, banke, na osnovu Zakona o regulisanju odnosa, imaju pravo da se regresiraju od dužnika u iznosu koji je identičan sa iznosom koji su konverzijom duga u akcije platile državi za tog krajnjeg dužnika. Treba imati u vidu i da mnogi krajnji dužnici više ne postoje, a da su banke kroz konverziju platile dug i za njih.

Smatram da se iz svega iznetog može izvesti sledeći

Zaključak

U smislu odredbi Zakona o regulisanju odnosa između Savezne Republike Jugoslavije i pravnih lica i banaka sa teritorije Savezne Republike Jugoslavije koje su prvobitni dužnici ili garanti prema poveriocima Pariskog i Londonskog kluba i drugih propisa, postoji mogućnost da krajnji dužnici sa bankama ugovore primenu identičnih uslova postignutih bilateralnim sporazumom naše države sa konkretnom državom članicom Pariskog kluba, odnosno sporazumom sa Londonskim klubom poverilaca, ali ne postoji obaveza banaka da pristanu na automatizam u primeni takvog ugovornog modela niti pravo dužnika na identične uslove koji su najpovoljniji po njih. U prilog ovom zaključku govori i Odluka Saveznog ustavnog suda, objavljena u "Sl. listu SRJ", br. 7 od 31. 01. 2003. godine. U suprotnom, svoju reč daće sudovi, a dosadašnja sudska praksa po tužbama banaka radi isplate duga po navedenom osnovu od krajnjih dužnika, presuđuje u korist banaka, identično iznosima isplaćenog duga konvertovanog u akcije banaka u vlasništvu Republike Srbije.

U pregovorima dve strane, nadležni organi banaka mogu odlučiti o prihvatanju kompromisnih rešenja sa krajnjim dužnicima, ali svaka konkretna odluka mora polaziti: prvo, od interesa banke zasnovanog na celovitom sagledavanju poslovne saradnje i realnih poslovnih sposobnosti i sredstava obezbeđenja na strani dužnika, i drugo, od ravnopravnosti dužnika, koja se ogleda i u tome da se ne sme zanemariti da su dužnici koji su već jednokratno izvršili plaćanje imali veći diskont duga, od onih koji su zahtevali reprogramiranje duga na više godina, pa sve do onih dužnika koji su se opredelili na plaćanje u izuzetno dugom periodu, ali bez ikakvog diskonta.